

С.І. Іванисько, П.С. Шидловський*, Є.В. Синуця**

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МУЗЕЄЗНАВСТВО, ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО» В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Стаття присвячена розгляду процесу запровадження спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Розглядаються передумови запровадження спеціальності, особливості проектування та розробки освітніх програм для бакалаврів і магістрів, цілі, освітні компоненти, матеріально-технічна база, порядок підсумкової атестації випусників та зміни освітніх програм. Окремо розглянуто процес проходження акредитації освітньої програми для магістрів.

При розробці освітніх програм проектні групи виходили з того, що в процесі навчання студент повинен оволодіти знаннями про специфіку діяльності музейних установ, ознайомитись з наявними прикладами, вивчити досвід провідних музеїв України і світу, отримати практичні навички з різних форм роботи музеїв. Викладачі освітніх програм мають практичний досвід роботи в музейних та пам'яткоохоронних установах, підтримують сталі контакти з професіоналами-практиками, беруть безпосередню участь у роботі постійних та тимчасових консультативних і експертних органів у сфері охорони пам'яток та музейництва. Зазначені обставини перетворюють викладачів на безпосередніх трансляторів в освітню сферу новітніх тенденцій у пам'яткоохоронній та музейній справах.

Ключові слова: музеєзнавство, пам'яткознавство, освіта, заклад вищої освіти, освітньо-наукова програма.

Вступ

Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка має значний досвід у підготовці фахівців, що можуть працювати в галузі музейної справи, дослідження та охорони пам'яток. Зокрема, в структурі історичного факультету 1944 р. була заснована кафедра археології, яка в 1953 році отримала назву «Кафедра археології та музеєзнавства». На той час це була одна з перших кафедр у Європі та перша в СРСР, що готувала спеціалістів-музеєзнавців. На історичному факультеті пройшли підготовку багато професіоналів, які успішно працювали в музеях, заповідниках, пам'яткоохоронних установах. Музеєзнавство та охорона пам'яток, разом з археологією, антропологією, преісторією, є одним з напрямків наукових робіт студентів кафедри археології та музеєзнавства. Так, було підготовано та захищено чимало дипломних робіт та кандидатських дисертацій з історії музейної справи, теоретичних та практичних питань музеології та пам'яткознавства.

Тривалий час випусники кафедри отримували доволі широку професійну кваліфікацію: історик-археолог, музеєзнавець, викладач історії та суспільствознавства (Самойленко 2012, с. 231, 2016). Проте, з часом було уніфіковано професійні кваліфікації, що отри-

мували випусники історичного факультету. Підготовка студентів здійснювалась в рамках спеціальностей «історія», «археологія», «етнологія», а не «музеєзнавство, пам'яткознавство» і випусники не мали змоги отримувати кваліфікації, що пов'язані з музейною та пам'яткознавчою сферою.

Ідея повернення спеціальності «Музеєзнавство, пам'яткознавство» (до 2015 р. – музейна справа та охорона пам'яток історії та культури) на історичному факультеті виникла ще в 2000-х роках. Проте, процес гальмувався з низки причин. Однією з них була погана розробка професійних кваліфікацій в Національному класифікаторі професій ДК 003:2005. Зокрема, випусники-бакалаври могли отримати лише професійну кваліфікацію організатор подорожей (екскурсій) (3414), а магістри – науковий співробітник, зберігач фондів, зберігач експонатів, музейний доглядач (2431) (Національний класифікатор ... 2005). У 2010 р. відбулись зміни Національного класифікатора, відповідно до якого, бакалаври-музеєзнавці набули можливість отримати кваліфікацію екскурсовод, організатор екскурсій (3414), стажист-дослідник (3119), а магістри – молодший науковий співробітник, експерт з комплектування музейного та виставочного фонду, зберігач експонатів, зберігач фондів (2431), екскурсознавець

svitlive@gmail.com

(2481) (Національний класифікатор ... 2010). Однак, зазначимо, що фактично випускники отримують ширше коло знань та вмінь, ніж це передбачено даними професійними кваліфікаціями. Крім того, абсолютно не розробленими є первинні професії, що пов'язані з пам'яткознавством та охороною пам'яток (і це на тлі катастрофічної ситуації з охороною культурної спадщини в Україні та хронічної нестачі кадрів в цій сфері).

Маємо також зазначити, що за цей час кілька разів змінювалась концепція організації вищої освіти в Україні: від зарегульованості, переважання нормативних навчальних дисциплін, дисциплін вибору навчального закладу до автономії та компетентностного підходу. Останні були закріплені в новому Законі про вищу освіту, прийнятому в 2014 р. Відповідно до нього, підготовка фахівців здійснюється за окремими освітніми програмами в рамках спеціальності, описи освітніх програм укладаються на основі стандартів вищої освіти (Стандарт ... 2019; 2020, Закон України «Про вищу освіту» 2014 Ст.ст. 9-10). 2015 року було ухвалено новий перелік галузей знань і спеціальностей, де в рамках галузі 02 «Культура і мистецтво» було затверджено спеціальність 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» (Постанова ... 2015).

2016 р. ідея відновлення спеціальності «Музеєзнавство, пам'яткознавство» на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зрештою, отримала практичне втілення. Слід зазначити, що на момент підготовки документів для отримання ліцензії на підготовку фахівців спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» стандарти вищої освіти не були затверджені. Під час розробки освітніх програм проектна група орієнтувалась на Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників (Довідник ... 2000, Р. 2).

У 2017 р. історичний факультет отримав ліцензію на підготовку фахівців у галузі 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» (<https://mon.gov.ua/storage/app/media/protokoly-zasidan-litsenziynoi-komisii/2017/95-I.pdf>, <https://mon.gov.ua/storage/app/media/protokoly-zasidan-litsenziynoi-komisii/2017/protokol-51-vo-ptu.pdf>).

Проектування та розробка освітніх програм

На основі Освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів музеєзнавства, пам'яткознавства та Освітньо-наукової програми підготовки магістрів музеєзнавства, пам'яткознавства, створених для подання заяви до Міністерства освіти і науки на отримання ліцензії підготовки фахівців спеціальності

027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство», проектів стандартів вищої освіти, проектні групи історичного факультету розробили Описи освітніх програм (ОП) та навчальні плани підготовки бакалаврів та магістрів цієї спеціальності. Проекти описів з переліками дисциплін були оприлюднені на сторінці кафедри археології та музеєзнавства для абітурієнтів http://www.archaeology.univ.kiev.ua/home/index.php?option=com_content&view=article&id=227&Itemid=181. Пізніше, там само, а також на сайті історичного факультету було розміщено затверджені в 2018 р. описи освітніх програм <http://www.history.univ.kiev.ua/abituriyentam-2/> (Освітньо-професійна ... 2018; Освітньо-наукова ... 2018).

Під час формулювання цілей та програмних результатів освітніх програм, складання навчальних планів враховувався досвід функціонування аналогічних вітчизняних програм (наприклад, Київського університету культури і мистецтва, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки тощо). Інформація про освітні програми отримана з відкритих джерел. Кафедра археології та музеєзнавства має контакти з колишніми та нинішніми викладачами кафедри музеєзнавства та експертизи історико-культурних цінностей Київського університету культури і мистецтва, від яких було отримано корисну інформацію про особливості навчання і викладання за спеціальністю «Музеєзнавство, пам'яткознавство». Одними з найяскравіших вражень колег, які мали досвід навчання або підвищення кваліфікації в закладах освіти закордоном, стало переважання практичних занять, орієнтованих насамперед на самостійне виконання здобувачами конкретних проектів, тож ці моменти були враховані під час розробки освітніх програм і нами.

Звісно ж, широко залучався і власний досвід, адже музеєзнавчі та пам'яткознавчі дисципліни викладаються на кафедрі від моменту заснування (1944 р.), а музейна спеціалізація студентів завжди була однією з провідних. Чимало випускників кафедри працюють в різних музейних та пам'яткоохоронних закладах. Їхні поради були враховані при складанні навчальних планів та розробці освітньої програми. Збір інформації про навчання на кафедрі археології та музеєзнавства здійснюється через добровільне анкетування випускників на сторінці кафедри http://www.archaeology.univ.kiev.ua/home/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=113.

Кафедра археології та музеєзнавства тривалий час підтримує контакти з різними музейними та пам'яткоохоронними закладами України, що дозволяє враховувати побажання цих установ щодо підготовки спеціалістів зі спеціальності «Музеєзнав-

ство, пам'яткознавство». Серед партнерів факультету є такі наукові установи як Інститут археології (зокрема його відділи Археологічний музей та Наукові фонди) та Центр пам'яткознавства НАН України, Український державний інститут культурної спадщини, низка кафедр провідних ЗВО України. Меморандуми про співпрацю в музейній та пам'яткоохоронній галузях було підписано також з Міністерством культури України (МКМС ... 2020; <https://mkip.gov.ua/news/3629.html>), Українським товариством охорони пам'яток історії та культури, низкою провідних музейних закладів України. Серед конкретних форм взаємодії в цих меморандумах визначено:

- налагодження обміну інформацією, організація спільних досліджень, конференцій, семінарів;

- надання цими установами методичної допомоги та консультування з метою набуття учасниками освітнього процесу практичних навичок та теоретичних знань в галузі музейної справи, пам'яткознавства, охорони та популяризації пам'яток культурної спадщини;

- залучення фахівців цих установ до проведення теоретичних і практичних занять з певних курсів, до розробки навчальних програм та до проведення наукових досліджень в рамках освітніх програм «Музеєзнавство, пам'яткознавство» та «Археологія»;

- можливість викладачів та студентів цих освітніх програм використовувати науковий та освітній потенціал зазначених організацій для спільного виконання науково-дослідних робіт та практичних занять за темами охорони, музеєфікації та популяризації культурної спадщини;

- організацію обміну аспірантами і стажистами, створюючи їм необхідні умови для поглиблення теоретичних і практичних знань, надання цими організаціями можливості співробітникам, докторантам, аспірантам, студентам історичного факультету проходити стажування, навчальні та виробничі практики на своїх базах.

В ході контактів відбувається взаємний обмін досвідом, ці установи виступають базами для підвищення кваліфікацій, можуть стати майбутнім місцем працевлаштування чи продовження навчання для випускників ОП.

Серед інших стейкхолдерів освітніх програм «Музеєзнавство, пам'яткознавство» ми розглядаємо органи державної влади та місцевого самоврядування, до обов'язків яких входить охорона та збереження пам'яток, громадські та різні наукові організації, засоби масової інформації та інші структури, що опікуються пам'яткоохоронними проблемами та питаннями розвитку музейної галузі. Питання охорони культурної спадщини (тобто

пам'яткознавства, музеєзнавства) є стратегічними для держави і постійно потребують висококваліфікованих спеціалістів. Дисципліни освітньої програми дають можливість сформувати необхідні компетентності випускника.

Ще на стадії підготовки документів для ліцензування спеціальності було проведено круглий стіл на тему «Культурна спадщина України: дослідження, музеєфікація, охорона та збереження», на якому були присутні випускники кафедр та представники музейних і пам'яткоохоронних закладів (Круглий стіл ... 2016). Серед проблем, що пропонувались до обговорення були дефіцит професійних кадрів в галузі, особливості та складності підготовки фахівців музейників та пам'яткознавців. Матеріали круглого столу були опубліковані в окремому номері Вісника Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Історія (Вісник ... 2016).

На даний момент в Україні близько десятка закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю «музеєзнавство, пам'яткознавство» і лише частина з них пропонує освітній рівень «магістр». За даними Єдиної державної електронної бази з питань освіти (<https://info.edbo.gov.ua/>) в 2018 та 2019 р. набір абітурієнтів-бакалаврів спеціальності 027 оголосили Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київський національний університет культури і мистецтва, відокремлений підрозділ «Львівська філія Київського національного університету культури і мистецтва», Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Мукачівський державний університет, Національний університет «Львівська політехніка», Педагогічний коледж Львівського національного університету імені Івана Франка, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, Рівненський державний гуманітарний університет, Харківська державна академія культури, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (останній в 2019 році вже не здійснював набір). Набір магістрів у зазначений період здійснювали Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київський національний університет культури і мистецтва, Приватний вищий навчальний заклад «Київський університет культури», Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Національний університет «Львівська політехніка», Рівненський державний гуманітарний університет, Харківська державна академія культури.

Музейна спеціалізація, як правило, є супровідною до основної гуманітарної спеціалізації. У зв'язку з цим, вже протягом багатьох років спостерігається брак професійних

кадрів, що можуть працювати в сфері музеєзнавства та охорони пам'яток. Особливо це стосується управління музейними та пам'яткоохоронними закладами, керівників секторів та підрозділів, рівень підготовки яких передбачає отримання кваліфікації магістра. В 2019 році розпочалось реформування галузі охорони культурної спадщини, яке потребує забезпечення професіоналами. Брак фахівців, в тому числі молодого покоління, постійно відчувається і в музейних закладах України.

Зрозуміло, що згадані виклики мали бути вповні враховані у розроблених нами освітніх програмах. Тенденція часу – переформатування традиційного музею в інформаційний майданчик і справжній культурний центр із значною кількістю відвідувачів. У підготовці нових кадрів, крім фундаментальної підготовки з музеєзнавства та пам'яткознавства, велику роль відіграє вивчення музейного менеджменту, маркетингу, дизайну, реклами, PR тощо. Особливе значення має підготовка експертів, здатних проводити фахову оцінку культурних цінностей, історичних пам'яток і творів мистецтва. В основу програм покладено вивчення сучасної теорії та практики музейної роботи, а також міждисциплінарні практичні курси, що спрямовані на перебудову музею як соціокультурного інституту.

Ще однією вимогою останнього часу є необхідність виявлення та державного обліку рухомих та нерухомих пам'яток, особливо з огляду на перспективу відкриття ринку землі в Україні (Шидловський 2016). Проблеми державного обліку культурної спадщини України особливо яскраво проявились у 2014 р. Відсутність загального державного реєстру привела до втрати інформації про пам'ятки, що знищені під час бойових дій, а також ті, що залишились на території ОРДЛО та Криму. Функції обліку пам'яток пов'язані з досить новою наукою, пам'яткознавством, дотичною до спеціальних історичних дисциплін, історії, археології, музеєзнавства, інженерії тощо. Пам'яткознавство є теоретичною основою для охорони культурної спадщини та визначення туристичної привабливості окремих районів та України загалом. Частина курсів пам'яткознавчого характеру присвячена питанням виявлення, музеєфікації, обліку пам'яток культури, нормативно-правому регулюванню охорони культурної спадщини.

Тенденції розвитку музейної справи та охорони пам'яток є єдиними для всієї країни. Україна володіє потужним історико-культурним потенціалом: на офіційному обліку знаходиться понад 130 тис. пам'яток історії та культури, понад 5 тис. музеїв та закладів музейного типу. За кількістю і якістю музейних колекцій країна потенційно є однією із найпотужніших музейних держав Євро-

пи. Навчання за пропонованими нами освітніми програмами відбувається в Києві, одному з музейних центрів України. На основі прикладів та практичних занять в музеях Києва можна вивчити всі аспекти функціонування музейної галузі країни. В той же час, майбутнім місцем працевлаштування випускників освітньої програми можуть стати установи в будь-якому регіоні України.

Цілі освітніх програм

Цілі освітніх програм «Музеєзнавство, пам'яткознавство» відповідають Статуту та Стратегічному плану розвитку Університету. Київський національний університет імені Тараса Шевченка – заклад вищої освіти, основною метою освітньої діяльності якого є підготовка висококваліфікованих і конкурентоспроможних на національному та міжнародному ринку праці фахівців для наукових та освітніх установ, органів державної влади і управління, підприємств всіх форм власності за всіма рівнями вищої освіти в усіх галузях освіти (відповідно до міжнародних і вітчизняних класифікацій освіти), утвердження національних, культурних і загальнолюдських цінностей (Статут ... 2017, с. 7). Враховуючи світові тенденції, пріоритетними напрямками діяльності Університету на середньо – та довготривалу перспективу визначено розвиток природничих, фізико-математичних досліджень, досліджень про Землю, прикладних аспектів соціо-гуманітарних та соціально-політичних, економічних і юридичних наук, технологічних, мистецьких, а також медичних наук, формування широкого світогляду здобувачів освіти у відповідності до сучасних тенденцій розвитку інформаційного суспільства та утвердження національних, культурних і загальнолюдських цінностей як важливої передумови до розвитку держави (Стратегічний план ...2018, с. 1-2).

Підготовка фахівців зі спеціальності «Музеєзнавство, пам'яткознавство» відповідає функції КНУ з формування національної еліти, висококваліфікованих кадрів для наукових, освітніх та виробничих установ. Це особливо важливо з огляду на розпочату реформу органів управління влади України, в тому числі сфери охорони культурної спадщини на фоні нестачі кадрів в музейній та пам'яткоохоронній галузях.

При підготовці фахівців в галузі музейної справи необхідно виходити з того, що в процесі навчання студент повинен: а) оволодіти знаннями про специфіку діяльності музейних установ, б) ознайомитись з наявними прикладами, вивчити досвід провідних музеїв України і світу, в) отримати практичні навички з різних форм роботи музеїв. Значна частина навчального часу студентів виділена під

практичні заняття, на яких вони здобувають необхідні навички та вміння. Частина цих занять відбувається в різних музеях КНУ та Києва, що потенційно можуть стати майбутнім місцем працевлаштування випускників.

Запровадження нової спеціальності «Музеєзнавство, пам'яткознавство» розширює можливості абітурієнтів при виборі майбутньої професії та сфери діяльності, а Університету – підготовки фахівців відповідної спеціальності. Випускник освітніх програм може працювати в пам'яткохоронних та музейних установах, в туристичній, науковій, організаційно-управлінській сферах, в органах державної влади і місцевого самоврядування; в аналітично-інформаційних інституціях; у друкованих та електронних засобах масової інформації, PR-технологіях; у соціальних і культурних закладах, громадських організаціях, партіях тощо.

Запровадження освітніх програм

У 2018 році було здійснено перший набір на спеціальність «Музеєзнавство, пам'яткознавство». Інформація для абітурієнтів Київського національного університету імені Тараса Шевченка міститься на сторінці приймальної комісії <http://vstup.univ.kiev.ua>.

Вступ на бакалаврську програму «Музеєзнавство, пам'яткознавство» відбувається на умовах широкої конкурсної пропозиції, тобто кожен ЗВО, що має ліцензію на підготовку фахівців відповідної спеціальності, формує заявку на місця навчання за рахунок бюджетного фінансування в рамках спільної державної конкурсної пропозиції. В 2018 році суперобсяг державного замовлення для закладів вищої освіти, що підпорядковуються Міністерству освіти та науки України, склало всього 20 місць, 2019 – 30; ЗВО, що підпорядковуються Міністерству культури України, відповідно 40 і 45.

Прийом на освітні програми «Музеєзнавство, пам'яткознавство» другого (магістерського) рівня освіти здійснюється на базі диплому бакалавра на умовах закритої (фіксованої) конкурсної пропозиції. Закрита конкурсна пропозиція – конкурсна пропозиція із заздалегідь визначеною кількістю місць для навчання за державним або регіональним замовленням. Випускники-бакалаври, які мають дипломи інших спеціальностей (не 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство»), складають додатковий фаховий іспит (склав/не склав) і допускаються до наступних іспитів. Відповідно до Правил прийому 2018 року абітурієнти складали іспит з іноземної мови (склав/не склав) і допускались до іспиту з фаху, що оцінювався за 200-бальною системою. За результатами іспитів формувались рейтингові списки абітурієнтів. Відповідно до Пра-

вил прийому 2019 та 2020 року абітурієнти складають Єдиний вступний іспит з іноземної мови та іспит з фаху. За результатами цих іспитів формуються рейтингові списки вступників. У 2018 та 2019 рр. КНУ імені Тараса Шевченка за спеціальністю 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» було надано всього 4 місця за рахунок бюджетного фінансування на денну форму навчання, жодного – на заочну.

Наведені цифри свідчать, що в органах державної влади відсутнє розуміння стратегічного значення спеціальності «Музеєзнавство, пам'яткознавство» для культури та економіки країни, конкурсні пропозиції не відповідають потребам ринку праці. Також ця спеціальність не входить до числа тих, яким надається особлива підтримка (Умови ... 2019, дод. 2).

Освітні компоненти та навчання на освітніх програмах

Професійні компетенції бакалавра в галузі музейної справи та охорони пам'яток історії та культури формують дисципліни «Основи музеєзнавства», «Пам'яткознавство», «Історія пам'яткоохоронної справи в Україні і в світі», «Історія музейної справи в Україні і в світі», «Охорона пам'яток України: теорія та практика», «Правове регулювання музейної галузі», «Профільні групи музеїв», «Освітня діяльність музеїв», «Теорія та практика екскурсійної діяльності», «Основи публічного мовлення в професійній сфері музеєзнавця», «Експозиційна робота музеїв», «Науково-дослідна робота музеїв», «Пам'ятки містобудування та архітектури в Україні», «Фондова робота в музеях», «Сучасні інформаційні технології в музейній справі», «Основи експертизи та атрибуції музейних колекцій», «Джерелознавство в музейній справі», «Сучасні музейні комунікації», «Сучасні тенденції музейної справи (з основами менеджменту та маркетингу)». Включення пам'яток культури та природи до економічного середовища, взаємодія музейних закладів з туристичною сферою висвітлюється дисциплінами «Етнотуризм» та «Туристичні ресурси України». Важливою складовою бакалаврської програми є вивчення новітніх інформаційних, комунікативних технологій, сучасних тенденцій в діяльності музейних та пам'яткоохоронних закладів.

Ознайомлення зі здобутками дотичних гуманітарних наук, набуття необхідних знань, що можуть бути використані в майбутній професійній діяльності передбачають такі курси як «Історія української та зарубіжної культури», «Історія мистецтва», «Основи археології», «Преісторія України», «Історична антропологія», «Історія та культура Стародавнього Світу», «Історія середніх віків та раннього нового часу», «Історія Центральної та Схід-

ної Європи», «Нова історія країн Західної Європи та Америки», «Новітня історія країн Західної Європи та Америки», «Давня та середньовічна історія України», «Нова історія України», «Новітня історія України», «Спеціальні історичні дисципліни», «Українська етнологія», «Зарубіжна етнологія». Отже, в цій освітній програмі викладання музеєзнавчих та пам'яткознавчих курсів поєднується з базовою історичною освітою.

Значна частина навчальних дисциплін підготовки магістрів присвячена вивченню основних сучасних досягнень та тенденцій в галузі музеєзнавства та пам'яткознавства, питанням управління галузі, науково-дослідним установам та державним органам тощо. Цьому відповідають такі освітні компоненти: «Організація науково-дослідної роботи», «Загальна та спеціальна музеологія», «Менеджмент і маркетинг в музейній справі», «Музейна педагогіка», «Наукова організація фондів музею», «Музейний та виставковий дизайн», «PR та реклама в музейній справі», «Новітні технології в музейній справі», «Музеєфікація природної та культурно-історичної спадщини», «Охорона культурної та природної спадщини в Україні та світі», «Паспортизація пам'яток історії та культури», та ін.

Формування дослідницьких навичок у магістрів відбувається завдяки курсам «Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності», «Організація науково-дослідної роботи», «Музеєфікація природної та культурно-історичної спадщини» та ін. У випускників формуються здатність до провадження самостійної дослідницької діяльності в галузі та на межі предметних галузей, вміння планувати і реалізовувати наукові дослідження, готувати результати наукових робіт до оприлюднення, вміння продукувати (створювати) елементи нових знань для вирішення завдань у відповідній сфері професійної діяльності.

Дисципліни «Професійна та корпоративна етика», «Менеджмент і маркетинг в музейній справі» формують у випускників здатності управління та організації, діяти соціально-відповідально та етично, взаємодіяти з людьми, працювати в команді (колективі).

Обов'язкові дисципліни освітніх програм передбачають отримання випускниками всіх професійних компетентностей, що необхідні в подальшій трудовій діяльності в галузі музейної та пам'яткоохоронної справи. Поняття, методи та технології з музеєзнавства, пам'яткознавства, концепції, принципи їх використання вивчаються в ході опанування всіх дисциплін навчальних планів. Частина дисциплін програм присвячена інноваційним методикам, управлінню і покликана сформувати у випускників необхідні компетентності

та навички: знання про тенденції розвитку і найбільш важливі нові розробки та досягнення в сфері музейної та пам'яткоохоронної справи, а також у суміжних галузях, розуміння стратегій розвитку музейної справи та пам'яткоохоронної діяльності, базові навички з організації діяльності музейної та пам'яткоохоронної установи тощо.

Формування індивідуальної освітньої програми студентів відбувається на основі Положення про порядок реалізації студентами Київського національного університету імені Тараса Шевченка права на вільний вибір навчальних дисциплін (Положення про порядок ... 2018). 25% дисциплін навчальних планів є вибірковими. Вибіркові дисципліни поділені на 2 частини: студенти обирають один з двох блоків вибору та одну дисципліну з переліків (відповідно до Положення студент обирає одну дисципліну з переліку на семестр). Здобувачі мають право обирати дисципліну та блок з будь-якого навчального плану. Студенти самостійно, відповідно до своїх наукових інтересів, обирають тему курсової та кваліфікаційної роботи. Також вони можуть самостійно обрати базу, де вони будуть проходити музейну практику.

Навчання на освітніх програмах зі спеціальності соціо-гуманітарного спрямування дає можливість сформуванню у здобувача ряд навичок soft skills, м'яких соціальних універсальних навичок, набуття яких є важливим для подальшого професійного розвитку незалежно від специфіки діяльності. Це виконується завдяки вивченню дисциплін обов'язкових для студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка («Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності»), «Професійна та корпоративна етика» для магістрів; «Вступ до університетських студій», «Соціально-політичні студії», «Науковий образ світу», «Історична екологія», «Філософія», «Іноземна мова», «Основи загальної та соціальної психології», «Вибрані розділи трудового права і основ підприємницької діяльності» – бакалаврів), а також вивчення інших дисциплін освітньої програми «музеєзнавство, пам'яткознавство». Завдяки опануванню дисциплін освітніх програм, у здобувачів формується система соціальних цінностей, серед яких особливе місце займає етичність, повага до моральних норм, законодавства, світової та національної спадщини тощо. Освітні компоненти «Сучасні інформаційні технології в музейній справі», «Новітні технології в музейній справі» формують набір загальних та спеціалізованих комп'ютерних знань; «Сучасні музейні комунікації», «PR та реклама в музейній справі» – здатність до комунікації, міжособистісного спілкування, «Су-

часні тенденції музейної справи (з основами менеджменту та маркетингу)», «Менеджмент і маркетинг в музейній справі» – навички працювати в команді, управління.

Виконання проектів під час практичних занять та годин самостійної роботи, а також різноманітні практики сприяють виробленню навичок автономності, креативності, адаптивності, відповідальності, розробки самостійних проектів, уміння критичного осмислення та вирішення проблем в галузі, приймати рішення, навиків самостійно розв'язувати задачі, з необхідним попереднім дослідженням суті поставленого завдання. Виконання індивідуальних завдань та проектів протягом семестру формує навички донесення власних знань, здатності аргументовано відстоювати свою позицію, самоорганізації та управління часом, володіння іноземними мовами, управління інформацією, уміння логічно та системно мислити, вирішення складних проблем. Презентація доповідей дозволяє розвинути у здобувача ораторські здібності, навички до самопрезентації, уміння формулювати та обстоювати власну думку.

Важливою парадигмою в сучасному світовому освітньому процесі вважається студентоцентроване навчання. В Київському національному університеті імені Тараса Шевченка студент виступає рівноправним учасником навчального процесу, відносини з викладачем формуються на партнерських засадах. Створені органи студентського самоврядування та захисту прав здобувачів освіти (Студентський парламент, профбюро, наукове товариство студентів та аспірантів тощо). Навчальний процес на освітніх програмах спрямований на навчання, а не викладання. Зокрема, важлива роль відведена формуванню у здобувачів навиків, необхідних для їх подальшої діяльності, що досягається завдяки практичним заняттям, виконанню студентами індивідуальних завдань та проектів. Студент є центральною фігурою освітнього процесу, тож саме він бере на себе основну частку відповідальності за навчання, виступає повноправним суб'єктом, відносини з викладачем побудовані на умовах взаємоповаги. Здобувач має всі можливості для формування індивідуальної освітньої траєкторії, обирає тему для досліджень відповідно до своїх наукових інтересів. Студентів на початку семестру та під час годин консультацій інформують про методи та критерії оцінювання дисциплін, строки виконання робіт. Навчальний процес побудований таким чином, щоб враховувати потреби студентів, використовуються різноманітні методи навчання, педагогічні прийоми та засоби.

Основні форми та методи навчання на освітніх програмах «Музеєзнавство,

пам'яткознавство»: лекції, семінарські заняття, практичні заняття, самостійна робота (виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, проектів та презентацій). Лекції сприяють формуванню необхідних для здобувачів знань в галузі музеєзнавства, пам'яткознавства, семінарські заняття та презентації – здатності самопрезентації, ораторської майстерності, комунікації, висловлювати та обґрунтовувати особисту думку з питань музейної та пам'яткознавчої справи, вмінь щодо формулювання та обстоювання власної позиції, практичні заняття – важливих для майбутньої професійної діяльності навиків, виконання індивідуальних завдань – автономності, самоорганізації, вирішення спеціалізованих задач, критично оцінювати отримані результати та захищати прийняті рішення, підготовка рефератів, проектів – навиків розробки проектів, дослідницької діяльності, адаптувати результати наукових досліджень, розробляти, редагувати, анотувати, коментувати історико-культурний конвент.

Форми контролю та оцінювання результатів навчання в Київському національному університеті регулюються Положенням про організацію освітнього процесу (2018). Оцінювання результатів навчання в КНУТШ здійснюється за єдиною 100-бальною системою (Відмінно / Excellent 90-100, Добре / Good 75-89, Задовільно / Satisfactory 60-74, Незадовільно / Fail 0-59, Зараховано / Passed 60-100, Не зараховано / Fail 0-59). Ця оцінка містить такі складові: бали за семестр та бали за екзамен/залік.

Протягом семестру відбувається оцінювання знань та вмінь студентів за роботу на семінарських/практичних заняттях, самостійну роботу (виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, презентацій, проектів), модульний контроль в кінці кожного змістовного блоку. Основними формами контролю знань та вмінь здобувачів є усне опитування, бліц-опитування, індивідуальне завдання, практичне завдання, підготовка реферату, проекту, презентації, доповіді, контрольна робота, контрольна робота у вигляді тесту, підсумкова контрольна робота (залік), іспит.

Використання різних видів завдань, форм та методів контролю дають змогу перевірити результати навчання на різних рівнях: опанування теоретичних тем курсу, володіння основними поняттями, термінами, категоріями музеєзнавства та пам'яткознавства, розуміння суті кожного з напрямків спеціальності (семінарське заняття/самостійна робота – усне опитування/бліц-опитування/підготовка доповіді чи реферату); отримані практичні навички з основних напрямків роботи музейних та пам'яткоохоронних установ (практичні заняття/практика/самостійна робота – індивідуальні

завдання/підготовка проекту/презентації/ доповіді). Контроль знань та вмінь з кожного змістовного блоку оцінюється у формі контрольної роботи з розгорнутими відповідями або у вигляді тесту. Підсумковий контроль дозволяє оцінити результати навчання на певних завершених етапах в кінці семестру.

Підготовка магістрів освітньої програми «Музеєзнавство, пам'яткознавство» здійснюється на історичному факультеті (кафедра археології та музеєзнавства <http://www.archaeology.univ.kiev.ua/home/>), кафедра етнології та краєзнавства <http://ethnic-studies.knu.ua/>), кафедра історії мистецтв <http://www.art.history.univ.kiev.ua/>), кафедра історії Центральної та Східної Європи <http://ce-europe.knu.ua/>) із залученням спеціалістів з інших факультетів та інститутів Університету (кафедра етики, естетички та культурології http://www.phildep.univ.kiev.ua/ua/view/Ethics_aesth_cult_dept/51/23/8), кафедра реклами та зв'язків із громадськістю <http://labs.journ.univ.kiev.ua/rzh/>).

З огляду на розпочатий у 2019 році процес структурного реформування пам'яткоохоронної сфери з метою створення ефективної національної системи охорони культурної спадщини, гостро постає питання про забезпечення цієї системи висококваліфікованими кадрами. Зазначене структурне реформування передбачає не лише зміни у системі управління культурною спадщиною, а й напрацювання нормативно-правових актів, що забезпечуватимуть функціонування оновленої системи. Відповідно перспективним вбачається залучення студентів, які навчаються на освітніх програмах, до роботи різноманітних експертних органів (зокрема громадських), що долучаються до цього процесу, насамперед у формі стажувань. Такого роду активність, окрім опанування на практиці навичками подібної роботи, сприятиме подальшому працевлаштуванню студентів.

Вже традиційною формою роботи музейних закладів є виконання різноманітних проєктів, до яких залюбки залучають волонтерів. Тож залучення до проєктної діяльності студентів ОП на волонтерських засадах вбачається одним з дієвих механізмів закріплення отриманих в аудиторії теоретичних знань на практиці. Цей механізм можна застосовувати як колективно, в рамках проходження практик, передбачених навчальним планом, так і в індивідуальному порядку, через участь конкретних студентів в проєктах, спрямованість яких відповідає їхньому баченню подальшої діяльності у сфері.

В контексті наближення ОП до реалій практичної діяльності пам'яткоохоронців та музейників перспективним вбачається розширення участі професіоналів-практиків у викладацькій діяльності.

Матеріально-техічна база

Київський національний університет імені Тараса Шевченка має необхідну базу для підготовки фахівців освітньої програми «Музеєзнавство, пам'яткознавство». З моменту заснування Університету при ньому працювали музеї та пам'яткознавчі товариства. Основу найстаріших його музеїв – Ботанічного, Зоологічного, Геологічного складала надходження від Кременецького ліцею і Віленського університету. Так само, після передачі у 1834 р. колекцій з Віленського університету, Уманського, Луцького та Почаївського училищ виник нумізматичний кабінет. Вже в день урочистого відкриття до Київського університету надходять археологічні колекції з розкопок стародавнього Києва разом з планами і картами, а до мінералогічного кабінету – колекція мінералів та інших експонатів. Зібрання старожитностей університету, згодом перетворилося на перший в Києві археологічний музей, що на початку ХХ ст. мав більш як 11 тисяч одиниць зберігання. В середині 1880-х рр. в університеті вже налічувалось близько 20 музеїв та навчальних кабінетів. І хоча від них вціліло дуже мало, натомість збереглися традиції створення і використання музейних колекцій, що інтегровані в навчальний та науковий процеси як база для якісної освіти (Самойленко 2006).

Навчання за освітньої програмою відбувається в приміщенні Археологічного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка (експозиція, фонди). Загалом, на даний момент в структурі Університету функціонує більше десяти музеїв різного профілю (Музей історії Університету, зоологічний музей, археологічний, геологічний, астрономічний, лінгвістичний, музей Олеса Гончара, музей природи в Канівському біосферному заповіднику, Ботанічний сад, музей історії Ботанічного саду, музей астрономії Кримської астрономічної обсерваторії, квартира-музей академіка А.Б. Сєверного, кабінет історії мистецтв, музей-лабораторія кафедри етнології та краєзнавства). Однак більшість з них можна назвати комплексними, що поєднують в собі ознаки різних профілів. Майже всі музеї мають меморіальні розділи, або куточки присвячені видатним діячам університетської науки. Музеї університету стали матеріально-технічною та методичною базою для підготовки спеціалістів з музейної справи, отримання практичних навичок з різних напрямків та форм роботи музеїв, ознайомлення з специфікою діяльності музейних установ (в тому числі і вузькопрофільних).

В структурі Київського національного університету імені Тараса Шевченка є Наукова бібліотека ім. М. Максимовича до якої є вільний і безкоштовний доступ усіх викла-

дачів та студентів. На кафедрі археології та музеєзнавства є громадська бібліотека, що нараховує близько 5000 одиниць зберігання. Це створює сприятливі умови для навчання студентів, отримання необхідних знань в повному обсязі, виконанню програмних результатів навчання.

Освітня програма «Музеєзнавство, пам'яткознавство» другого магістерського рівня денної форми навчання на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка на 2019 р. є єдиною освітньо-науковою в Україні. Ця програма спрямована на формування не просто музейного чи пам'яткоохоронного працівника, а також наукового співробітника, що достатньою мірою володіє навичками, необхідними для проведення самостійної наукової роботи. Дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності», «Музеєфікація природної та культурно-історичної спадщини», «Організація науково-дослідної роботи в музеях», «Наукова організація фондів музею» сприяють формуванню таких компетентностей та програмних результатів як здатність проведення досліджень на відповідному рівні; сучасні уявлення про наукові методи виявлення, збереження та дослідження рухомих і нерухомих пам'яток історії та культури; проводити дослідну роботу з вивчення музейних предметів і колекцій, визначати історичну, наукову та інформаційну цінність музейного предмету; уміти адаптувати результати наукових досліджень; володіти методикою аналізу та класифікації джерела (музейного предмету), визначати провідне значення музейних предметів як першоджерел та ін.

При кафедрах археології та музеєзнавства, етнології та краєзнавства є наукові лабораторії, в яких проводяться заняття. Зокрема, студенти під керівництвом викладачів досліджують предмети з колекцій кафедр, матеріали останніх археологічних досліджень, проводять їх наукову атрибуцію, складають науково-уніфікований паспорт. Виконання індивідуальних завдань, підготовка доповідей, презентацій, рефератів також вимагають провести попереднє дослідження проблеми з вивченням її суті.

Двоє студентів 2019 року вступу ОП «Музеєзнавство, пам'яткознавство» другого (магістерського) рівня освіти в другому семестрі за програмою академічної мобільності проходять навчання в Університеті св. Климента Охридського (Софія, Болгарія) та Університеті Коменіус (Братислава, Словаччина).

Також, в Університеті відбувається навчання за освітньо-професійною програмою «музеєзнавство, пам'яткознавство» на магістерському рівні заочної форми навчання. На

цій програмі значно менше компетентностей та програмних результатів навчання, що пов'язані з науковою діяльністю майбутнього випускника.

Підсумкова атестація випускників

Атестація випускників освітніх програм спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» проводиться у формі комплексного кваліфікаційного іспиту з музеєзнавства, пам'яткознавства та захисту кваліфікаційної роботи (проекту). Студенти самостійно обирають тему своїх наукових робіт, які в подальшому можуть стати курсовими, бакалаврськими та магістерськими роботами, статтями та доповідями. Під час підготовки кваліфікаційних робіт студенти також мають продемонструвати навички самостійної науково-дослідницької діяльності в музейних та пам'яткоохоронних закладах, вміння володіти методикою наукового дослідження, застосовувати на практиці методи аналізу діяльності музейної установи для оцінки проблем та їх вирішення, ресурсного потенціалу розвитку музею та ін. Під час захисту роботи планується оцінювати актуальність теми дослідження, наукову новизну, внесок випускника у дослідження спеціалізованої проблеми.

Дипломовані фахівці зі спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» можуть працювати у сфері управління (підрозділах Міністерства культури та інформполітики України, державних органах охорони культурної спадщини); у музейних установах, історико-культурних, історико-архітектурних заповідниках; у науково-дослідних інститутах, методичних центрах Національної академії наук України, профільних громадських організаціях з охорони культурної спадщини та центрах розвитку культури; у підрозділах Державної митної служби України (експертами); у сфері туризму; в антикварних та букіністичних салонах (експертами-консультантами) тощо.

Випускники освітнього рівня «магістр» в подальшому можуть продовжити своє навчання для здобуття наук освітнього ступеня доктора філософії, проводити наукові дослідження з музеології та пам'яткознавства.

Зміни освітніх програм

В 2019 та 2020 рр. відбулось затвердження стандартів вищої освіти спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство», в результаті чого будуть внесені корективи в описи освітніх програм. Також за змін освітніх програм необхідно враховувати потреби здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників та роботодавців.

Відповідно до Тимчасового порядку розгляду пропозицій щодо внесення змін

до описів ступеневих освітніх програм від 08.07.2019 року за № 601-32, здобувачі освіти, а саме органи студентського самоврядування можуть стати ініціаторами внесення змін до опису освітньої програми. Також представники студентів включені до Науково-методичної комісії та Вченої ради історичного факультету, на яких відбувається обговорення та затвердження освітніх програм. Органи студентського самоврядування здійснюють опитування здобувачів з метою виявлення їх потреб, рівня задоволеності навчанням. Періодичні опитування студентів КНУ проводить факультет соціології. Результати опитувань аналізуються на засіданнях ректорату і доводяться до деканів.

В 2019 р. відбулась конференція «Археологія та музейна справа в системі освіти та науки» (Міжнародна ... 2019), в рамках якої відбувався круглий стіл присвячений питанням викладання археології, музеєзнавства, пам'яткознавства та в якому взяли участь учасники конференції, викладачі історичного факультету, випускники та студенти кафедри (Терпиловський та ін. 2019). Опитування, робота з роботодавцями, викладачами, внутрішнє та зовнішнє рецензування дають змогу покращити освітню програму (<http://vovkcenter.org.ua/uk/2019/11/18/2019-conf/>). Проводиться популяризація культурної спадщини через співпрацю з громадськими організаціями (Охорона пам'яток 2019).

Процес акредитації освітньо-наукової програми

На початку 2020 р. відбувся процес акредитації освітньо-наукової програми «Музеєзнавство, пам'яткознавство» для магістрів. Суть цієї процедури, за «Положенням про акредитацію освітніх програм», полягає в «оцінюванні якості освітньої програми та освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет відповідності стандарту вищої освіти, спроможності виконання вимог стандарту, а також досягнення заявлених у програмі результатів навчання відповідно до критеріїв оцінювання якості освітньої програми».

Сам процес акредитації відбувався у декілька етапів, першим з яких є створення відомостей самооцінювання освітньої програми, куди заноситься актуальна інформація про програму. Наступним етапом стало прийняття виїзної експертної групи від Національного агентства з питань забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), завданням якої була перевірка відповідності даних, викладених у відомостях самооцінювання реальному стану справ. Важливими пунктами перебування експертної групи в Київському університеті було проведення низки фокус-зустрічей зі студентами освітньої програми, представниками

студентського самоврядування, випускниками кафедри археології та музеєзнавства, потенційними роботодавцями, викладацьким складом і адміністрацією Університету та історичного факультету. Серед зовнішніх зацікавлених сторін під час цих зустрічей були присутні представники таких організацій як Міністерства культури та інформаційної політики України, Національного комітету Міжнародної ради музеїв (ICOM), Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Центру пам'яткознавства НАН України, Інституту археології НАН України, Українського державного інституту культурної спадщини, Українського центру розвитку музейної справи, Національного музею історії України, Національного музею мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків, Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», Археологічного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка, ВГО «Спілка археологів України».

Експертній групі було продемонстровано та надано копії документів, пов'язаних з організацією освітнього процесу, використання результатів власних наукових досліджень в навчальних курсах, приклади анкетування студентів освітньої програми. Також акцентувалась увага на діяльності викладачів та здобувачів ОП в рамках інтернаціоналізації КНУ, надавались приклади видавничої та конференційної діяльності тощо.

Після проведення виїзної експертизи на основі звіту самооцінювання, висновку експертної групи та наданих експертною групою документів, Галузева експертна рада НАЗЯВО затвердила Висновок, що «підстави для відмови в акредитації, не пов'язані із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми, або для призначення повторної акредитаційної експертизи, відсутні». Освітня програма 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» за всіма критеріями отримала оцінку «В».

Щодо самої процедури проведення акредитації, то впадає у вічі нерівність у термінах, відведених на створення звіту експертної групи і висновку Галузевої експертної ради та можливістю відповісти на нього. Виїзна експертиза відбулась 11–13 березня, на створення звіту ЕГ мала два тижні, але впорались до 23 березня. Університет мав лише три робочі дні для підготовки відповіді на зауваження ЕГ. Аналогічна ситуація з Галузевою експертною радою. Проект висновку ГЕР з'явився 16 квітня (три тижні з моменту створення звіту ЕГ), в той же час, можливість надати на нього відповідь представникам ЗВО через особистий кабінет була припинена достроково.

Загальне враження від висновку галузевої експертної ради:

– У Висновку некоректно цитується Звіт самооцінювання, чим суттєво спотворюється надана інформація про освітньо-наукову програму. Наприклад, вказано, що «1.1. Цілі освітньої програми у визначенні «сформулювати поглиблені знання з музеєзнавства та пам'яткознавства» мають узагальнений характер», в той час як «Цілями навчання магістрів ОП «Музеєзнавство, пам'яткознавство» є сформувати поглиблені знання з музеєзнавства та пам'яткознавства, вміння інноваційного характеру та практичні навички, пов'язані з діяльністю музейних та пам'яткоохоронних установ, в тому числі, здатності науково-дослідної, освітньої та управлінської діяльності, вміння оцінки, експертизи, охорони та збереження об'єктів культурної спадщини». Подібне некоректне цитування стосується фокусу освітньо-наукової програми, цілей музейної практики, використання досвіду інших програм під час розробки власної.

– При складанні Висновку Галузева експертна рада абсолютно проігнорувала позитивні характеристики освітньо-наукової програми, надані у звіті ЕГ, наслідком чого є наявність значних суперечностей між обома висновками.

– Не враховано низку документів, наданих експертній групі під час перебування в Університеті, та результати проведення зустрічей з фокус-групами. А саме: не зважаючи на те, що під час роботи експертної групи, всі необхідні документи про взаємодію з вітчизняними та закордонними музейними, освітніми і науковими установами було надано, ці відомості виявились відсутніми у висновку Галузевої експертної ради; рівень взаємодії з роботодавцями та зацікавленими в освітній програмі інституціями було продемонстровано як документально, так і на зустрічі фокус-групи, однак ця інформація також не потрапила до уваги Галузевої експертної ради; не зважаючи на документи про участь у міжнародних конференціях, проведення закордонних досліджень, відкритих лекцій у музейних установах та ЗВО Франції, Швейцарії, Німеччини, Македонії, Польщі з метою популяризації вітчизняної культурної спадщини та участь студентів у програмах академічної мобільності, Галузева експертна рада стверджує, що «конкретизовані дані про навчання, викладання та наукові дослідження пов'язані з інтернаціоналізацією діяльності закладу вищої освіти відсутні».

– Частина зауважень та рекомендацій в плані професійної та академічної кваліфікації викладачів, логічної структури та змісту освітньої програми, напряду порушують принцип автономії ЗВО.

– Ціла низка зауважень та рекомендацій Галузевої експертної ради стосується бюро-

кратичного оформлення процесу взаємодії між учасниками освітнього процесу, основними стейкхолдерами, а не аналізу суті цієї взаємодії.

Як виїзна експертна група, так і Галузева експертна рада по всім критеріям освітньої програми виставили однаковий рівень «В». При тому, що зауваження та рекомендації обох цих груп експертів досить сильно відрізнялись, не враховували думку одна одної і часто суперечили самі собі у висновках. Це наводить на думку, що результат оцінювання освітньої програми було визначено заздалегідь. Переважна більшість зауважень не стосується безпосереднього освітнього процесу, а відноситься до документального підтвердження рівня взаємодії зі стейкхолдерами, прикладів інтернаціоналізації освітнього та наукового процесу тощо.

Тому загальне враження, що Галузева експертна рада доволі побіжно ознайомилась з матеріалами справи, не використала дані з відкритих джерел інформації, не врахувала позицію експертної групи в низці питань і тому її висновок виглядає дещо тенденційним та одностороннім. У відповіді ЗВО, зазначено, що ми не погоджуємось з більшістю рекомендацій наданих у висновку, а деякі рекомендації є невідповідними до критеріїв.

Висновок

Отже, освітні програми за спеціальністю 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство», запроваджені в 2018 році на основі сучасних вимог до освіти. Навчальні плани розроблялись з врахуванням практичного досвіду викладачів, випускників, колег. При розробці освітньої програми проектна група виходила з того, що в процесі навчання студент повинен: а) оволодіти знаннями про специфіку діяльності музейних установ, б) ознайомитись з наявними прикладами, вивчити досвід провідних музеїв України і світу, в) отримати практичні навички з різних форм роботи музеїв. Чимала кількість занять проходить в музейних закладах, що дозволяє випускникам отримати необхідні практичні вміння та навички, ознайомитись з доволі різнобарвним спектром обладнання, що використовується у сфері, безпосередньо спостерігати використання різноманітних прийомів музейної роботи.

Попри жвавий інтерес до вступу на ОП серед випускників-бакалаврів історичного факультету Університету, а також випускників інших ЗВО, про що свідчить статистика подання заяв на вступ, однією зі слабких сторін ОП є малокомплектність груп. Кількість студентів складає менше половини ліцензованого обсягу набору, що пояснюється незначною кількістю бюджетних місць. Таке становище призводить до перерахунку навчальних аудиторій.

торних годин (зادля приведення їх у відповідність до діючих норм педагогічного навантаження) та збільшення складової самостійної роботи студентів. Щоправда, спричинені малокомплектністю груп переформатування навчального процесу мають не лише негативні, а й позитивні аспекти. Мала кількість студентів означає, що під час аудиторних занять йдеться про індивідуалізовану взаємодію викладача зі студентами.

Викладачі освітніх програм мають практичний досвід роботи в музейних та пам'яткоохоронних установах, підтримують

сталі контакти з професіоналами-практиками, беруть безпосередню участь у роботі постійних та тимчасових консультативних і експертних органів у сфері охорони пам'яток та музейництва. Зазначені обставини не тільки перетворюють викладачів на безпосередніх трансляторів з практичної сфери в освітню новітніх тенденцій у пам'яткоохоронній та музейній справах. Вагомим аспектом згаданого є також своєрідний моніторинг потенційного ринку праці та наявність здорових лобістських зв'язків, що сприяють подальшому працевлаштуванню цих випускників.

ДЖЕРЕЛА:

- Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. Історія, 4 (131). К.: Київський університет. http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya_131_2016.pdf
- Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників*. 2000. Вип. 81, «Культура і мистецтво». Розділ 2 «Музеї та заклади музейного типу». <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0168280-00>
- Закон України «Про вищу освіту». 2014. *Відомості Верховної Ради, 2014, №37-38*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Круглий стіл на тему «Культурна спадщина України: дослідження, музеєфікація, охорона та збереження». 2016. К.: Кафедра археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка. http://www.archaeology.univ.kiev.ua/home/index.php?option=com_content&view=article&id=302:kruhlyi-stil-na-temu-kulturna-spadshchyna-ukrayiny-doslidzhennia-muzeiefikatsiia-okhorona-ta-zberezhennia&catid=19&Itemid=117
- Міжнародна наукова конференція «Археологія та музейна справа в системі освіти та науки». 2019. К.: Кафедра археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка. http://www.archaeology.univ.kiev.ua/home/index.php?option=com_content&view=article&id=373:konferentsiia-2019&catid=17&Itemid=101
- МКМС підписало меморандум про співпрацю з історичним факультетом КНУ ім. Тараса Шевченка, 13 березня 2020. <https://mkip.gov.ua/news/3629.html>
- Національний класифікатор України*. 2005. Класифікатор професій ДК 003:2005. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb375609-05>
- Національний класифікатор України*. 2010. Класифікатор професій ДК 003:2010. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>
- Освітньо-наукова програма «Музеєзнавство, пам'яткознавство»*. Рівень вищої освіти: другий. 2018. К.: КНУ імені Тараса Шевченка. http://www.archaeology.univ.kiev.ua/home/images/pdf_doc/Op_027_mag_den_2020.pdf
- Освітньо-професійна програма «Музеєзнавство, пам'яткознавство»*. Рівень вищої освіти: перший. 2018. К.: КНУ імені Тараса Шевченка. http://www.archaeology.univ.kiev.ua/home/images/pdf_doc/opys027_bakalavry_2018.pdf
- Охорона пам'яток. 2019. YouTube канал *Paleoethnological Research*: Центр палеоетнологічних досліджень. <https://www.youtube.com/playlist?list=PL7Q74aWPLwfjapawhgFcbFqRbedVYoeQ3y>
- Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. 2018. К.: КНУ імені Тараса Шевченка. http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Poloz_org_osv_proc-2018.pdf
- Положення про порядок реалізації студентами Київського національного університету імені Тараса Шевченка права на вільний вибір навчальних дисциплін. 2018. К.: КНУ імені Тараса Шевченка. [http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Poriadok%20vyboru%20dyscyplin%20\(03_12_2018\).PDF](http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Poriadok%20vyboru%20dyscyplin%20(03_12_2018).PDF)
- Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». 2015. К.: Кабінет Міністрів України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/266-2015-%D0%BF>
- Самойленко, Л.Г. 2006. Музеї Київського національного університету імені Тараса Шевченка: історія, досвід роботи, перспективи розвитку. *Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею*, 3, Липень 2006. Одеса, с. 61-66. <http://www.history.odessa.ua/publication3/stat11.htm>
- Самойленко, Л.Г. 2012. Создание кафедры археологии и музееведения в Киевском университете. *Археологія і давня історія України*, 9. Історія археології: дослідники та наукові центри. К.: ІА НАНУ, с. 228-234. http://www.vgosau.kiev.ua/load_period-sb/adiu_09.pdf
- Самойленко, Л.Г. 2016. Освіта в музеї і музейна освіта в історії Київського університету. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія, 4 (131)*, с. 53-62. http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya_131_2016.pdf#page=53
- Стандарт вищої освіти*. 2019. Перший бакалаврський рівень. К.: МОН України. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/027-muzeeznavstvo-pamyatkoznavstvo-bakalavr.pdf>

- Стандарт вищої освіти. 2020. Другий (магістерський) рівень. К.: МОН України. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/027-museumznavstvo-M.pdf>
- Статут Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2017. К.: КНУ імені Тараса Шевченка. <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/statut/statut-22-02-17.pdf>
- Стратегічний план розвитку Університету на період 2018-2025 року. 2018. К.: КНУ імені Тараса Шевченка. <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/Development-strategic-plan.pdf>
- Терпиловський, Р.В., Шидловський, П.С., Рижов, С.М., Самойленко, Л.Г., Синиця, Є.В., Чимириш, М.В. (ред.). 2019. *Міжнародна наукова конференція «Археологія та музеєзнавство в системі освіти і науки» з нагоди 75-річчя заснування кафедри археології та музеєзнавства: Тези доповідей*. К.: Центр палеоетнологічних досліджень, 85 с. <https://doi.org/10.37098/LVA-2019-902:069>
- Тимчасовий порядок розгляду пропозицій щодо внесення змін до описів ступеневих освітніх програм. 2019. К.: КНУ імені Тараса Шевченка. <http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Tymchasoviy%20porядok%20vnesennya%20zmin%20do%20OOP.pdf>
- Умови прийому на 2020 навчальний рік. 2019. К.: МОН. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2020/2019/10/priyomunakaz1110191285.pdf>
- Шидловський, П.С. 2016. Пам'ятки первісності: суспільна користь чи гальмо інвестиційного процесу? *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*, 4 (131), с. 85-89. <http://doi.org/10.5281/zenodo.1206230>

REFERENCES:

- Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*. 2016. History, 4 (131). Kyiv: Kyivskiy universytet. http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya_131_2016.pdf
- Dovidnyk kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv*. 2000. Vyp. 81, «Kultura i mystetstvo». Rozdil 2. «Muzeii ta zaklady muzeinoho typu». <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0168280-00>
- Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»*. 2014. *Vidomosti Verkhovnoi Rady, 2014, №37-38*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Kruhlyi stil na temu «Kulturna spadshchyna Ukrainy: doslidzhennia, muzeiefikatsiia, okhorona ta zberezheniia»*. 2016. Kyiv: Department of Archaeology and Museology of Taras Shevchenko National University of Kyiv. http://www.archaeology.univ.kiev.ua/home/index.php?option=com_content&view=article&id=302:krughlyi-stil-na-temu-kulturna-spadshchyna-ukrayiny-doslidzhennia-muzeiefikatsiia-okhorona-ta-zberezheniia&catid=19&Itemid=117
- Mizhnarodna naukova konferentsiia «Arkheolohiia ta muzeina sprava v systemi osvity ta nauky»*. 2019. Kyiv: Department of Archaeology and Museology of Taras Shevchenko National University of Kyiv. http://www.archaeology.univ.kiev.ua/home/index.php?option=com_content&view=article&id=373:konferentsiia-2019&catid=17&Itemid=101
- МКМС pidpysalo memorandum pro spivpratsiu z istorychnym fakultetom KNU im. Tarasa Shevchenka, 13 bereznia 2020. <https://mkip.gov.ua/news/3629.html>
- Natsionalnyi klasyfikator Ukrainy*. 2005. *Klasyfikator profesii DK 003:2005*. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb375609-05>
- Natsionalnyi klasyfikator Ukrainy*. 2010. *Klasyfikator profesii DK 003:2010*. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>
- Osvitno-naukova prohrama «Muzeieznnavstvo, pam'iatkoznavstvo»*. Riven vyshchoi osvity: druhyi. 2018. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. http://www.archaeology.univ.kiev.ua/home/images/pdf_doc/Op_027_mag_den_2020.pdf
- Osvitno-profesiina prohrama «Muzeieznnavstvo, pam'iatkoznavstvo»*. Riven vyshchoi osvity: pershyi. 2018. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. http://www.archaeology.univ.kiev.ua/home/images/pdf_doc/opys027_bakalavry_2018.pdf
- Okhorona pam'iatok. 2019. YouTube channel *Paleoethnological Research: Center for Paleoethnological Research*. <https://www.youtube.com/playlist?list=PL7Q74aWPLwfjpwahgFcbFqRbedVYoeQ3y>
- Polozhennia pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu u Kyivskomu natsionalnomu universyteti imeni Tarasa Shevchenka. 2018. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Polozorg_osv_proc-2018.pdf
- Polozhennia pro poriadok realizatsii studentamy Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka prava na vilnyi vybir navchalnykh dystsyplin. 2018. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. [http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Poriadok%20vyboru%20dystsyplin%20\(03_12_2018\).PDF](http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Poriadok%20vyboru%20dystsyplin%20(03_12_2018).PDF)
- Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity». 2015. Kyiv: Cabinet of Ministers of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/266-2015-%D0%BF>
- Samoilenko, L.H. 2006. Muzei Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: istoriia, dosvid roboty, perspektyvy rozvytku. *Visnyk Odeskoho istoryko-kraieznnavchoho muzeiu*, 3, July 2006. Odesa, s. 61-66. <http://www.history.odessa.ua/publication3/stat11.htm>
- Samoilenko, L.H. 2012. Sozdanie kafedry` arkhelohii i muzevedeniya v Kievskom universytete. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy*, 9. *Istoriia arkhelohii: doslidnyky ta naukovi tsentry*. К.: IA NANU, s. 228-234. http://www.vgosau.kiev.ua/load_period-sb/adiu_09.pdf
- Samoilenko, L.H. 2016. Osvita v muzei i muzeina osvita v istorii Kyivskoho universytetu (Education in Museum and Museum Education in the History of the University of Kyiv). *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, History*, 4 (131), s. 53-62. http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya_131_2016.pdf#page=53

- Standart vyshchoi osvity*. 2019. Pershyi bakalavrskiy riven. Kyiv: MON Ukrainy. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/027-muzeeznavstvo-pamyatkoznavstvo-bakalavr.pdf>
- Standart vyshchoi osvity*. 2020. Druhyi (mahisterskyi) riven. Kyiv: MON Ukrainy. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/027-museumznavstvo-M.pdf>
- Statut Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. 2017. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/statut/statut-22-02-17.pdf>
- Stratehichniy plan rozvytku Universytetu na period 2018-2025 roku. 2018. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/Development-strategic-plan.pdf>
- Terpylovskiy, R., Shydlovskiy, P., Ryzhov, S., Samoilenko, L.H., Synytsia, Ye.V., Chymyrys, M.V. (eds.). 2019. *International Scientific Conference «Archaeology and Museology in Education and Research» on 75th anniversary of the Department of Archaeology and Museology: Abstracts*. – Kyiv: Center for Paleoethnological Research, 85 p. <https://doi.org/10.37098/LVA-2019-902:069>
- Tymchasoviy poriadok rozghliadu propozytsii shchodo vnesennia zmin do opysiv stupenevykh osvitynykh prohram. 2019. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. <http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Tymchasoviy%20poriyadok%20vnesennya%20zmin%20do%20OOP.pdf>
- Umovy pryomu na 2020 navchalnyi rik. 2019. Kyiv: MON. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2020/2019/10/priyomunakaz1110191285.pdf>
- Shydlovskiy, P. 2016. Pamiatky pervisnosti: suspilna koryst chy halmo investytsiinoho protsesu? (Prehistoric sites: a public benefit or a waste of investments?). *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, History*, 4 (131), p. 85-89. <http://doi.org/10.5281/zenodo.1206230>

*Ivanysko Svitlana I.,
Shydlovskiy Pavlo S., Synytsia Yevhen V.*

IMPLEMENTATION OF THE SPECIALTY “MUSEUM STUDIES, MONUMENT STUDIES” AT TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

Specialty 027 “Museum Studies, Monument Studies” programs have been launched in Taras Shevchenko National University at 2018, based on current educational requirements. Curricula were developed taking into account the practical experience of teachers, graduates and colleagues. When designing the educational program, the project teams proceeded from the fact that in the process of studying the student should:

- a) to acquire knowledge about the specific activities of museum institutions;
- b) to familiarize with the available examples, to study the experience of the leading museums of Ukraine and the world;
- c) to acquire practical skills in various forms of museum work.

A considerable number of classes take place in museum institutions, which allows students to acquire the necessary practical skills, be acquainted with the rather colourful range of equipment used in the field, and directly observe the use of various techniques of museum work. Despite the keen interest in admission to the Master's degree program among alumni-bachelors of the Faculty of History of the University, as well as graduates of other higher education institutions, as evidenced by the statistics of applications for admission, one of the weaknesses of the educational program is the lack of complexity of groups. The number of students is less than half the licensed volume of recruitment, which is explained by the small number of budget places. However, not only the negative but also the positive aspects caused by the reformatting of the educational process due to the lack of complexity of the groups. The small number of students means that during the classroom, it is about the individual interaction of the teacher with the students.

Teachers of educational programs have practical experience in working in museums and heritage preservation institutions, maintain regular contacts with practitioners, and participate directly in the work of permanent and temporary advisory and expert bodies in the field of museums and protection of monuments. These conditions transform teachers into direct translators from the practical sphere into the educational field the latest trends in heritage protection and museum studies. An important aspect is also a kind of monitoring of the potential labour market and the existence of healthy lobbying links that contribute to the further employment of graduates.

Keywords: *Museology, Monument Studies, Education, institution of higher education, educational and scientific program.*